

FRA LAND-ALMUE TIL STORBY-ARBEJDER

En af de mest afgørende sociale omvæltninger i danmarkshistorien var vandringen fra land til by fra midten af 1800'tallet og hundrede år frem. Opbruddet i land-almuen og transformationen til byarbejder var ikke blot demografisk; men nok så meget en ændring af århundreders kultur og traditioner. Mine tiptipoldeforældre Hans Christensen og Malene Olsdatter fra Vigerslev oplevede denne udvikling på tætteste hold. Dette er derfor både et stykke slægtshistorie og Danmarkshistorie. Ud over traditionelle slægtskilder bygger historien på tal fra Danmarks Statistik.

HANS OG MALENES ANER

Mine tiptipoldeforældre Hans Christensen og Malene Olsdatter var rundet af landbosamfundet på Københavns Vestegn, og så langt deres aner kan føres tilbage, var disse bønder der.

Det vil sige; at en kuriøs udtagelse var, at Malenes fjerne tiptiptipoldefar i midten af 1600'tallet var kromand i Avedøre. Han kom fra købstaden Køge, som han forlod med sin familie efter svenskerne havde forarmet byen under Svenskerkrigen midt i 1600'tallet - men det er en hel anden historie. Da han er et enkeltstående og meget fjernt brud på familiens oprindelse, har jeg valgt, at holde ham ude af denne historie.

Erhverv

Hans' far *Christen Rasmusen* var husmand, der aldrig fik egen gård, og moren *Anna Pedersdatters* tilsvarende husmandskone - men alle deres aner var gårdmænd og gårdmandskoner. Gårdmandskonen var i landbosamfundet en lige så uundværlig del af driften som gårdmanden. Døde en af parter-

Skiftet fra land til by illustreret med: For landsbyen gårdspladsen i en af Valbys gamle gårde, som det kunne have set ud, da slægten levede som bønder i byen. For storbyen Studiestræde i København, da Hans og Malene havde Høkerbutik i gaden.

ne i forholdet, var en ny partner en simpel nødvendighed. Selvfølgelig var ændringen fra fæstebonde til selvejerbonde i slutninger af 1700'tallet skelsættende, men arbejdet med afgrøderne og dyreholdet var erhvervsmæssigt det samme. Livet som bonde i landbosamfundet var hertil for en stor del selvforsyning og naturalieøkonomi, og arbejdsrelationer var holdt inden for ejendommens og landsbyens rammer. Deres verden var gården og det jordstykke, der gav dem brød, grød, kartofler, kød og øl på bordet.

Fordi Malene i Vigerslev boede tættere på storbyen København, var opbruddet her en anelse tidligere på vej. Hendes far *Ole Jørgensen* var godt nok hjulmand, som var et almindeligt håndværk i landsbysamfundet, men han arbejdede sine senere år som tømrer på jernbanegårdens værksted inde ved København - og han var vel at mærke mellem de første af sin slags, da landets første jernbane mellem København og Roskilde netop var bygget. Hendes farfar var traditionel landsbysmed i landsbyen. Samtlige farens, og Malenes mor *Ane Catrine Christoffersdatters*, aner var dog gårdmænd. Selvom Malenes mor og farmor ikke var bondekoner, var de hjemmegående, og deres arbejdsdag var på mange måder ikke så forskellig fra bondekonsens.

Bopæl

Hans var født og opvokset i landbyen Hvissinge i Glostrup sogn, hvor alle hans mors aner havde boet, så langt de kan føres tilbage. En enkelt af morens bedsteforældre kom dog fra Brøndbyøster. Hans' far kom fra Herstedøster, hvor dennes mors aner havde boet, så langt de kan føres tilbage. Farens far kom fra Ejby, men dette var kun en mellemstation, da begge farens bedsteforældre og deres aner bagud kom fra landsbyen Glostrup. I århundreder havde Hans' aner således levet inden for disse fire-fem tilstødende landbyer. Hertil kom, at ingen af anerne blev gift og flyttede længere væk end nabosognet.

Malene var født og opvokset i Vigerslev i Hvidovre sogn. Malenes far og alle hans aner havde boet i Vigerslev, så langt disse kan føres tilbage. Malenes mor kom fra Valby, og alle morens aner kom fra Valby, Hvidovre og Vigerslev, som dengang alle lå i Hvidovre sogn. Malenes aner (undtaget den tidligere nævnte fjerne kromand fra Avedøre) kom således alle fra og boende i dette ene sogn.

Københavns Vestegn fra Videnskaberne Selskabs kort fra 1768

Ikke blot flyttede slægten ikke langt væk fra generation til generation, den enkelte aneflyttede heller ikke meget i deres liv. Før bønderne fik selveje til deres gårde, var de bundet til dem gennem fæste og stavnsbånd. Det var først i Hans' og Malenes bedsteforældres tid, at de fik 'fod under eget bord' og mere frihed til mobilitet. Det ændrede dog ikke ved, at både Hans' og

Malenes forældre og bedsteforældre efter giftemål blev boende det samme sted livet igennem. Det vil sige, at Hans forældre de sidste år var på aftægt hos en datter på Rødovre Mark, mens Malenes forældre blev i deres hus til de døde.

Det var små landsbyer slægten boede i. Hvissinge havde sidst i 1700'tallet otte gårde, lidt flere huse og godt halvanden hundrede indbyggere. Den voksede kun langsomt, og der skulle gå næsten hundrede år før indbyggertallet var fordoblet. Der var godt to kilometer til dens sognekirke i Glostrup; og lidt over tre til nabobyerne Herstedøster og Brøndbyøster. Vigerslev havde i den tilsvarende periode næsten identisk størrelse og udvikling. Den havde dog kun en lille kilometer til dens sognekirke i Hvidovre; og blot to til nabolandsbyen Valby.

De fleste beboere i disse landbyer i den ovenfor omtalte periode, kom i løbet af deres liv praktisk talt ikke uden for det begrænsede område, som de havde arbejds- og familierelationer til. En sjælden tur til marked i København, har de fleste dog nok oplevet. Arbejde, fritid, social kontakt og bolig var tæt knyttet sammen. Deres traditioner, begrebsverden og kultur knyttede sig derfor tæt til dagliglivet i landsbyen. Anlæggelsen af en mere moderne vej gennem området mellem Roskilde og København i sidste del af 1700'tallet, i stedet for den gamle nedslidte kongevej, og senere i midten af 1800'tallet anlæggelsen af jernbanen på samme strækning, var uden tvivl et par friske pust ude fra den store verden. De nærtliggende Roskilde Kro, Damhuskroen og Flaskekroen var ligeledes deres 'informationscentral' i forhold til omverden.

Roskilde Kro lå oprindeligt ved landevejen tæt på Herstedøster, men da landevejen sidst i 1700'tallet blev flyttet et par kilometer sydpå flyttede kroen med. Dette er den nye landevej og kro.

Navngivning

Hans og Malenes og deres kendte aner fik alle almindelige danske navne. Det var navne som Christen, Ole, Rasmus, Peder, Jørgen og Christoffer for drengene; og Anna, Christiane, Maren, Kirsten og Ellen for pigerne. Af de kendte aner går drengenavnet Peder således igen ikke mindre end syv gange; og pigenavnet Maren går igen fem gange.

Brud på denne tradition i landsamfundet var sjældne. Malenes mor og dennes mormor hed begge Anna Katrine, og var de eneste i slægten med et dobbeltnavn. Enkelte bibelske knap så almindelige navne i landsamfundet dukkede ind imellem op. Malenes oldefar i Valby hed således David. Oprindelse til navnet har dog ikke kunnet spores. Hans' tipoldefar i Herstedøster hed Joen, og dennes aner hed skiftevis Joen og Joensen. Oprindelsen til navnet Joen har heller ikke kunnet spores. Både David og Joen var dog ikke ukendte navne på landet på den tid.

Det var en tradition på landet at opkalde sine børn efter tidligere generationer. Først brugte man bedsteforældrenes navne, derefter tidligere generationers; og endelig onklers og tanter navne. Dette var i høj grad med til at begrænse antallet. Malenes aner og hendes familier skilte sig ikke ud fra

denne kultur. Malene var således opkaldt efter sin mormor, ligesom hendes mor Anna Katrine var opkaldt efter sin mormor. Malenes far Ole var på sin side opkaldt efter sin morfar. Med tretten børn genbrugte Hans' barndomshjem selvsagt den brede families mange navne. Hans fik som det niende fødte barn en grandonkels navn. Hans' far havde på sin side sit navn fra en farbror.

Hans og Malene og alle deres aner var født før den nye navnelov, så de havde alle patronymer som efternavnene. Det vil sige de fik deres fars navn med henholdsvis -sen for søn; og -datter for pigers vedkommende. Hans Christensen fik således efternavn efter hans far Christen; og Malene Olsdatter efter hendes far Ole.

Fødsler og børnedødelighed

Landboreformerne og indførelsen af selveje i slutningen af 1700'tallet førte i løbet af 1800'tallet til øget velstand hos bønderne. Der var imidlertid en stor gruppe, som ikke fik egen gård og endte som husmænd og landarbejdere. For mange af disse var 1800'tallet en forarmet periode. Hans forældre i landbyen Hvissinge forblev således hele livet en fattig husmandsfamilie. Det kan aflæses i den barske historie om deres børn. De fik ikke mindre end 13 børn, men kun 5 af disse nåede voksenalderen. De fik en dødfødt, som de var så fattige, at de måtte begrave i et slag. Af de resterende blev én to uger, én seks uger, et par tvillinger et år, to blev tre år, én fire år og endelig én 13 år.

Fattigdommen kostede dem således 8 børn. Det var imidlertid også et barsk samfund. Hans' mors farbror kom således i fængsel for at behandle sin stiftsøn så brutalt, at denne døde. Som enkeltstående udenforstående hændelse; siger det selvfølgelig intet om Hans' barndomshjem. Da farbroren tillige var lidt bedre stillet som gårdmand, siger det heller ikke så meget om fattigdommen. Alligevel underbygger den barske historie de undersøgelser, som har dokumenteret den udbredte vold i datidens samfund.

For Malenes forældre, hvor faren først var landhåndværker og senere lønarbejder, var tiden lidt mere nådig. De fik 7 børn, hvoraf 5 voksede op. Af de to som ikke voksede op, var den ene dødfødt og den anden blev kun seksten dage gammel. Der er således tale om to meget forskellige familier med hensyn til børnedødelighed, hvilket kan skyldes både biologiske og sociale forhold. Samlet set fik denne generation af slægten i snit 10 børn, hvoraf kun halvdelen nåede voksenalderen. En børnedødelighed på 50 % er ekstrem høj. En fødselsrate på 5 børn gennemsnitlig per familie er imidlertid også høj.

Levealder

Hans' og Malenes forældre havde en gennemsnitslevealder på 75 år, mens deres bedsteforældre havde en på 52 år. Forskellen mellem de to generationer er markant. Den dækker da heller ikke den generelle udvikling i levealder i samfundet, idet forældrene alle blev rimelig gamle for deres tid. Gennemsnitslevealderen omkring 1850 var således kun 45 år; og stigningen i levealder gennem 1800'tallet var meget begrænset.

HANS OG MALENE

Hans og Malene slog sig, efter deres giftemål, ned i hendes hjemby Vigerslev. Her ernærede de sig som husmandsfamilie med et lille stykke lejet jord og delte hus med to andre familier. Efter fire år her overtog de Hans' fars husmandsbrug i Hvissinge, mod at betale forældrenes aftægt hos Hans' søster på Rødovre Mark. De ejede nu selv deres bolig og jord, men der var ikke meget fremtid i ejendommen. De solgte den derfor igen efter seks år; og købte i stedet et stykke jord på Rødovre Mark vest for Damhussøen af en lokal gårdmand. Her forsøgte de atter at ernære sig gennem et husmandsbrug med tilhørende jord.

Hans og Malenes hus i Vigerslev med udsigt til København

Opretholdelse af livet som husmand både i Hvissinge og på Rødovre Mark var utvivlsomt en daglig kamp. Blot fem år senere tog de derfor beslutningen at sælge. I stedet købte de et lidt større hus i Vigerslev uden jord - bortset fra en pæn stor kålhave. Hans benævnte sig herefter som husejer, hvilket var korrekt nok, da de lejede det meste af huset ud - han har dog nok i lige så høj grad været daglejer. Efter elleve år her som husejer og lønarbejder, tog de endnu en drastisk beslutning for at sikre sig i alderdommen. Samtidig med de lejede deres hus i Vigerslev ud, tog de ind til København og drev de føl-

gende fire år en høkerbutik i en kælder i Studiestræde. Familien boede i denne tid i butikkens baglokale. Bagefter flyttede de tilbage og indrettede sig i et lille forhus på deres grund. Her boede de den næste snes år, til de døde i en alder af henholdsvis 86 og 84 år.

De levede den sidste del af deres liv, først af løn som daglejer og indtægt fra høkerbutik, siden af at leje hovedhuset ud til tre familier, af deres opsparing, og fra starten af 1890'erne, den da indførte aldersrente. Selvom alt dette var pengeøkonomi, levede de stadig for en stor del af selvforsyning. Et svinehus, en halv snes høns og en stor dyrket kålhave (som vi i dag vil kalde køkkenhave) dækkede uden tvivl hovedparten af deres forbrug.

Selvom de havde forladt landbruget midt i livet og gennem årene i København fået indgående kendskab til storbyen (de kunne også se storbyens kirketårne fra deres hus), var de stadig først og fremmest knyttet til landbyen og dens bondekultur. Det bedste bevis herpå er deres aktive valg af tilhørsforhold. På deres gamle dage blev deres landsby i 1901 udskilt fra Hvidovre sogn og sognekommune; og indlemmet i Københavns Kommune og Valby sogns Jesuskirken. Samtidig blev der åbnet op for, at man kunne løse sognebånd. Det vil sige, at man kunne anmode om, at blive betjent af en anden præst i et andet sogn, end det man bopælsmæssigt hørte til. Hans og Malene valgte her at forblive under Hvidovre kirke.

Hans og Malene på deres gamle dage

HANS OG MALENES EFTERSLÆGT

Hans og Malene fik 7 børn og 18 børnebørn, som overlevede fødsel, barndom og voksede op. De oplevede dog også at de 3 sidste af deres børn døde; og ikke mindre end 10 børnebørn døde. En hurtig gennemgang af livshistorien for børn og børnebørn er:

Børn og børnebørn

Den ældste *Kirsten* (opkaldt efter en oldemor) blev gift med den otteogtyve år ældre enkemand Hans Hansen fra Hårlev på Fyn. Han var først arbejdsmand, så kontorbud og sidst handelsagent for De Forenede Sukkerfabrik indtil han blev pensioneret. De boede først på Slotsholmgade i det indre København, så et par steder i Nordre Frihavsgade på Østerbro, for endelig en række år at bo i Århusgade ligeledes på Østerbro. Hans fik et barn med sin første kone, som dog døde ved fødslen, mens hans kone døde efterfølgende fem uger efter af barselsfeber. Det var imidlertid femogtyve år før han mødte Kirsten. Han og Kirsten fik ingen børn, men de tog en niece til ham til sig som plejebarn. Kirsten overlevede Hans, men blev ikke gift igen og boede den resterende del af sit liv et par andre steder på Østerbro. Hun døde i 1920.

Den næste *Maren* (opkaldt efter en oldemor og er min tipoldemor) blev gift med den seks år ældre Hans Pedersen fra Solrød nord for Køge. Man var Møllesvend, erklæret socialist og arbejdede det meste af sit liv på Arbejdernes Korporative Fællesbageri. De boede først i en lejekaserne i Sankt Hansgade, herefter i Poppelgade, så Guldbergsgade, for endelig at bo mange år - faktisk resten af deres liv - i Gormsgade; alle stederne på Nørrebro. De fik i alt 13 børn - fire af disse døde. De to sidste døde hed Christian, hvorfor den sidste i børneflokkens vid blev til Christian den anden. De ni overlevende var: Christiane Sabine Fernanda (min oldemor), Catrine Kamila Lodovica, Jens Christian Frederik, Peter Christoffer, Hans Oluf Vilhelm, Frands Ejner Oscar, Helene Hermantine Dentine, Kirsten Katrine Anna Annalisa og Maren Marie Magdalene. De kom alle til at bo og arbejde i København - og alle søskende var tæt knyttet sammen gennem hele livet. Hans overlevede Maren, som døde tidligt som 52'årig i 1899 - sandsynligvis slidt op af de mange børnefødsler. Hans giftede sig nogle år senere med den 10 år yngre Caroline Augusta. De fik dog ingen børn.

Maren med hendes første barn Fernanda

Jørgen (opkaldt efter en oldefar) blev gift med den to år yngre Karen Marie Hansen fra Hals ved Ålborg. Jørgen var postbud, og de boede de første år i Vigerslev - men kom siden til at bo først i Studiestræde, siden Skindergade, Gothersgade og endelig Fiolstræde til hans død i 1916; alle stederne i det indre København. Jørgen arbejdede alle årene herinde på postkontoret i Købmagergade. De fik to børn Otto Christian og Octavia Cammilla.

Peder (opkaldt efter en oldefar) blev gift med den tre år yngre Marie Bodil Hansen fra Kyndeløse på Horns Herred mellem Roskilde og Holbæk. Han ernærede sig alle årene som værtshusholder, men de boede rigtig mange steder; dog alle i København. Fra 1899 til Peder døde i 1910 blev det til Rådhusstræde, Ny Carlsberg Vej, Østerbrogade, Reventlowsgade, Rådhusstræde og umiddelbart før hans død Brolæggerstræde. De fik tidligt i ægteskabet deres eneste levedygtige barn Ingeborg Nikoline, mens deres øvrige fire børn døde.

Trine blev gift med den tre år yngre Jens Olaf Olsen fra Hvidovre. De boede først kort tid i Vigerslev, så kom de ind til Fælledvej og endelig mange år Poppelgade; de sidste to på Nørrebro i København. Jens Olaf var oprindelig sømand, så Trine var en del alene med børnene Theodor Jørgen Emanuel og Fanny Catrine. Ud over de to, fik de endnu et barn, som døde. I starten af det nye århundrede gik Jens Olaf i land og blev elektriker. Trine overlevede sin mand og døde først meget gammel i 1930'erne.

Ane Catrine (opkaldt efter sin farmor) var en del år i huset hos en sporvognskonduktør på Frederiksberg, her fik hun sønnen Frederik. Hvem faren var, blev ikke opgivet, men sporvognskonduktøren og hans kone tog drengen i pleje, mens han var lille. Ane Catrine ernærede sig nogle år som syerske, til hun fem år senere giftede sig med sin logerende den jævnaldrende Peter Magnus Pihl fra Nexø på Bornholm. Han tog Ane Catrines barn til sig, selvom barnet beholdt morens efternavn. De boede først på Reverdilsgade på Vesterbro i København, så Nordre Frihavnsgade på Østerbro og endelig flyttede de til en lejlighed i et finere kvarter på Frederikkevej i Hellerup. Peter Magnus var dampskibsassistent og tolder i Det Forenede Dampskibsselskab, og var i familiens optik ret så velhavende. Det var også et politisk set et meget konservativt hjem, hvilket let skabte spændinger til Malenes socialistiske far. De fik ingen børn sammen, men de tog Malenes niece (Marens yngste datter) Marie til sig som plejebarn.

Den yngste *Magdalene* blev gift med den to år ældre Anders Hansen Eriksen fra Kyndby på Horns Herred mellem Skibby og Frederikssund. De udvandrede efter vielsen til Amerika, men kom tilbage efter fjorten år; og boede først i Gothersgade i det indre København - i samme opgang som Magdalenes bror Jørgen. Herefter boede de i Willemoesgade og sidst Østerbrogade; begge på Østerbro. Anders var skrædder og tilskærer. Efter de kom tilbage fra Amerika kaldte han sig konsekvent Andrew Eriksen. De fik i New York datteren Madelina; samt et barn som døde. Noget tyder på, at de valgte drømmen om Amerika fra til fordel for København, efter at have oplevet det barske fattige liv i New York. Magdalene overlevede sin mand og døde sidst i 1920'erne.

Magdalene var dog ikke Hans' og Malenes sidste barn, for efterfølgende fik de først sønnen *Christen* (opkaldt efter sin farfar), som kun blev en uge og blev begravet på Rødovre kirkegård. Og til sidst fik de to dødfødte børn. Noget kunne tyde på, at Malenes krop var slidt op af de mange fødsler; men hun har alligevel været stærk, for hun blev trods alt gammel.

Slægtens børn kom til at flytte konstant rundt og boede spredt i storbyen København, men de holdt alligevel tæt sammen som familie livet igennem. De kom også alle jævnligt 'hjem' på besøg hos forældrene i Vigerslev.

SLÆGTENS UDVIKLING

Erhverv

Hans' var den første halvdel af sit liv jordbruger, som alle hans og Malenes forfædre havde været det. Alle deres børn og svigerbørn blev enten lønarbejder eller fik deciderede byerhverv. De traditionelle håndværk som møllersvend var her ændret til en fabrikslignende produktion af brød, og skrædderen/tilskæreren leverede til salg i butikker. Elektrikeren var den ny tids håndværker, som ingen parallel havde i landsbysamfundet. Serviceerhverv som postbud arbejdede i sønnen Jørgens tilfælde på landets største og mest specialiserede posthus, og for værtshusholderen Peder var der langt fra det intense hårde liv på storbyen værtshus til landevejskroerne og landbyerne skænkstuer. De sidste svigerbørn var handels- og kontorfolk, som var deciderede byerhverv.

Intet sted blev storbyens intensitet og problematiske sider mere iøjnefaldende end hos værtshusholderen

Bopæl

Hans' og Malenes periode som høkere i København var samtidig med deres ældste børn bosatte sig i byen. Fra slægten havde boet i landbysamfund, så langt den kan spores tilbage, flyttede hele den nye generation stort set samtidig til storbyen. En enkelt skulle lige over New York. Alle levede de derudover resten af deres liv i København; undtagen en enkelt der flyttede til Hellerup. I modsætning til slægten, som gennem livet var knyttet til ét sted, flyttede den nye generation et utal af gange i deres liv, på jagten efter en ordentlig bolig og et bedre liv.

Det hører med til historien, at Hans og Malene fra deres butik i Studiestræde havde udsigt til, at volden omkring byen blev gravet væk af et utal af arbejdere med skovle og trillebøre. København gik fra 4.000 indbyggere inden for voldene i 1855; til 76.000 i den med brokvarterer udvidede by i 1901.

I løbet af en generation var slægtens erhverv og bopæl transformeret fra land- til by. På landsplan gik det knap så hurtigt. Fra 1840 til 1900 blev byernes andel af befolkningen fordoblet fra godt 20 % til 42 %. Slægtens placering på kanten til København, rev dem imidlertid med i et voldsomt ryk dertil, da byen fjernede voldene og åbnede sig.

Arbejderboliger i 1890'nes København, hvor det at flytte rundt var jagten på en bedre tilværelse

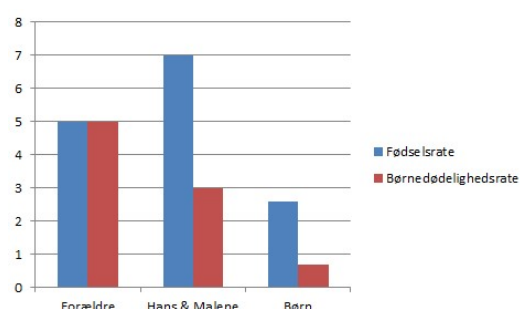
Navngivning

Gamle danske navne som Peder og Maren, opkaldt efter slægtens aner, blev holdt i hævd til og med Hans' og Malenes navngivning af deres børn. Herefter blev navngivningen på en generation til

sammensatte fantasifulde navne som Helene Hermantine Dentine, Octavia Cammilla, Theodor Jørgen Emanuel, Fanny og det amerikanske Madelina. Det er et godt billede på bruddet med landbosamfundet kultur og slægtens traditioner. Landsbyens og familiens begrænsede verdensbillede blev afløst af storbyens informationsstrøm om en uendelig stor verden af kendte mennesker og nyskabende navne. Binding til tradition blev ligeledes afløst af modet til brud med denne tradition. Det var ligesom navnene hverken kunne blive for mange eller fantasifulde nok. Forholdet at efternavne ændrede sig fra patronymer til familienavn, var derimod ene og alene grundet lovgivning derom.

Fødsler og børnedødelighed

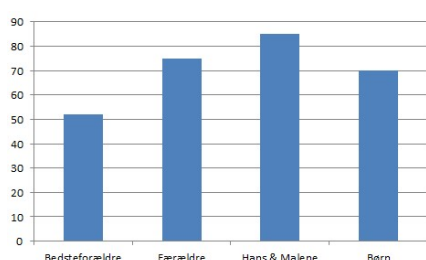
For Hans og Malene, deres forældre og bedsteforældre set under ét var fødselsraten 5,6. Hvilket vil sige det gennemsnitlige antal børn per familie, som overlevede fødsel og barndom. Den var derimod kun 2,6 for den efterfølgende generation. Det er et voldsomt fald; ikke mindst i betragtning af, at ét af deres børn alene fik 9. Det er dog helt i tråd med udviklingen i fertiliteten i det øvrige samfund.

Børnedødeligheden for den ovenfor nævnte ældre gruppe i slægten fra landbosamfundet var 43,3 %, mens den for den yngre fra storbyen var 28 %. Dette er et fald fra et meget højt niveau, men viser ikke desto mindre også en høj børnedødelighed i storbyens pionertid. I samfundet som helhed var der derimod ikke noget iøjnefaldende fald i børnedødeligheden i perioden; trods faldet i fertiliteten. Børnedødeligheden var her nogenlunde konstant omkring 30 % frem til omkring 1900, hvorefter den langsomt faldt.

Levealder

Tager vi levealderen generation for generation, ser den således ud:

Diagrammet stiger meget frem til det noget uventede drastiske fald i børnenes levealder. Forklaringen på stigningen i de tidligere generationer kan være forbedret levevilkår på landet. Faldet i børnenes levealder kan derimod være, at storbyen i årene 1870-1930 hverken havde sunde boliger eller job. Selvfølgelig er tallmaterialet statistisk for lille til generelle konklusioner.

Det er dog værd at nævne, at gennemsnitslevealderen for alle generationer er over gennemsnittet i samfundet set som helhed. Udviklingen i slægtens levealder for de tre første generationer, er imidlertid lidt mere markant end i det øvrige samfund. Til gengæld er der, modsat slægtens diagram, på intet tidspunkt et fald i levealder i samfundet som helhed. Forklaringen er nok den ovenfor omtalte, at slægten samlet kom til de specielle forhold en storby bød på i en voldsom opbygningstid, som den København dengang oplevede.

KONKLUSION

Hans' og Malenes slægt udviklede sig således fra almue-bønder til storby-arbejder. Denne udvikling skete ikke over generationer; men reelt i løbet af en snes år fra 1870'erne til 1890'erne. Udviklingen var, som dokumenteret i historien ovenfor, ikke bare bopæl og erhverv; men nok så meget en voldsom ændring af livsform, kultur og tankegang.

Slægtens livsvilkår ændrede sig med denne udvikling. En i generationer stigende levealder stange-rede, mens fertilitet og børnedødelighed faldt. Det mest bemærkelsesværdige er dog, at slægten gennem hele den undersøgte periode generelt havde en meget høj gennemsnitsalder i forhold til det omliggende samfund. Da der ikke er nogen påviselige sociale årsager hertil, kunne det være nærliggende, at det var biologisk bestemt via arvelige egenskaber.

På prospektet af Valby fra 1904 ses udviklingen fra land til by tydeligt. Den firlængede gård forrest er meget lig Malenes bedste-forældres gård længere fremme lige uden for billedet. Hans og Malene barnebarn Kirsten fik nogle år senere en optikerbutik i det nye byggeri midt i billedet. Landsbyen Vigerslev ses endeligt - husene ligner små prikker - i baggrunden midt for.

© 2017 Simon Steinfeldt Laursen